

Не са като нас

Алексей Цветков*

По думите на Ърнест Хемингуей веднъж Скот Фицджералд му казал: „Богатите не са като нас”. На което Хемингуей отговорил: „Да. Те са по-богати”.

Тази проста размяна на житейски наблюдения е далеч по-дълбока, отколкото изглежда на пръв поглед. Но тази дълбочина става още по-отчетлива, ако преобърнем диалога. Бедните не са като нас. Те са по-бедни.

Днес в много страни по света класовите граници не са така непробиваеми, както да речем през XIX век. За човек, роден в бедно семейство, не е толкова трудно да получи прилично образование и да се «изстреля» в по-престижен слой на обществото. Но в живота това се случва твърде рядко. Защо?

Десните са склонни да приписват на бедните мързел и липса на самодисциплина, левите обвиняват обществото, че не им предоставя достатъчно възможности. Но истинските причини за бедността се коренят в самата нея – бедността поражда бедност.

Тази идея развива американският философ Чарлз Карелис¹ в книгата си „Постоянството на бедността” (The Persistence of Poverty). В сравнение със заможните хора бедните непропорционално често напускат училище, рано раждат деца, злоупотребяват с наркотици, извършват престъпления и други необмислени стъпки.

На човек му се струва, че това им нанася много повече вреда, отколкото на богатите, които могат да компенсират своите неволи с общата сума на благополучието си. Но за бедния тези нещастия са като пробойните в корпуса на кораба – една запушиш, а останалите продължават да зееят. Ето защо той не реагира на събитията от своя живот по законите на икономиката, които досега сякаш се приемаха като задължителни за всички. Нима има някаква разлика – едно нещастие повече или по-малко.

Интересното е, че тази теория, въпреки че изобщо не накърнявам приоритета на Карелис, се съдържа, макар и да не е съвсем развита, в известната руска поговорка „На седем беди – един отговор”. Тъй като отговорът е ясен – просто махваш с ръка.

В редица държави съществуват различни програми, обикновено целеве, за подпомагане на бедните, например, съдействие за образованието на децата, за придобиване на професия – за възрастните, лечение от наркозависимост, субсидиране на медицинската помощ и т. н. Но икономистите обръщат внимание на следния парадокс: колкото повече помагаш на бедните, толкова по-малко е тяхното желание и стимул да се борят самостоятелно с негодите.

Според Карелис, който, напомням, не е икономист, въпросът е точно в обратното – помощта е по-ефективна винаги, когато се предоставя в необвързана с никакви условия форма, просто във вид на пряка дотация. В този случай обектът на помощ е в състояние сам да прецени кои пробойни да запуши най-напред и корабът да има по-големи шансове да продължи да плава. Или с други думи, отговорът на три беди вече е по-друг, отколкото на седем.

Прекрасно би било, ако проблемът с нищетата можеше просто да се затрупа с пари. Впрочем професионалните икономисти основателно се съмняват в теорията на Чарлз Карелис – от философска гледна точка всичко е наред, но от експериментална – издиша, а изводите не предизвикват доверие.

---

¹ Професор по философия и бивш президент на университета Колгейт. Б. пр.

В частност Кевин Ленг, декан на икономическия факултет на Бостънския университет, смята, че ако Карелис е прав, то проблемът за борбата с бедността трябва да всява у нас още по-голямо отчаяние, отколкото досега. Той припомня експерименталната програма от началото на 70-те години, когато на големи групи от бедни хора в четири града предоставяли безвъзмездна помощ в зависимост от размера на техните доходи. Резултатът, по думите на Ленг, бил еднозначен – помощта влияе отрицателно върху желанието за работа.

В Евангелията Исус, настоявайки за вниманието на своите ученици, ги призовава да се отдръпнат за известно време от помощта за бедните, като се мотивира с това, че скоро ще го накажат, а „бедните винаги ще бъдат с вас“. Ако се вярва на Чарлз Карелис, то Исус е бил прав в далеч по-широк смисъл, отколкото би ни се искало.

Публикувано на 16.04.2008 г.

* Руски поет, писател, преводач. Роден през 1947 г. в Украйна. Завършва история и философия в Московския университет. От 1975 г. живее и работи в САЩ. Защитава докторска степен по философия в Мичиганския университет. Редактор на в. „Русская жизнь“ в Сан Франциско. От 1989 г. започва работа в радио «Свобода», в Прага като редактор и водещ на програмите «Седмият континент» и «Атлантически дневник». По-късно се премества във Вашингтон, а от 2009 г. живее в Ню Йорк. Оригиналният текст е достъпен на руски език на <http://www1.voanews.com/russian/news/a-33-2008-04-12-voa6.html>. Преводът е на Бинка Илиева, ИПИ.